

กิจกรรมจุดประกายยุวมัคคุเทศก์น้อยมอแกน ครั้งที่ 3

วันเสาร์ ที่ 17 มีนาคม 2555

ณ หมู่บ้านมอแกน อุทยานแห่งชาติหมู่เกาะสุรินทร์ จังหวัดพังงา

โครงการนำร่องอันดามัน สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย นำโดย ดร.นฤมล อรุโณทัย พลาเดช ณ ป้อมเพชร กิ่งแก้ว บัวเพชร และอุษา โคตรศรีเพชร โดยการสนับสนุนของสำนักงานบริหารโครงการการสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายพื้นที่คุ้มครองทางทะเลอันดามัน กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (โครงการ SAMPAN) ร่วมจัด “กิจกรรมจุดประกายยุวมัคคุเทศก์น้อยมอแกน ครั้งที่ 3” เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาตัวแทนเด็กและเยาวชนมอแกน เพื่อฝึกฝนเป็นมััคคุเทศก์น้อยของหมู่บ้านในการถ่ายทอดอธิบายเรื่องราว ประสบการณ์และสิ่งดีงามที่ถูกต้องในวิถีวัฒนธรรมของตนเอง สะท้อนถึงเอกลักษณ์ คุณค่าและความภาคภูมิใจในตนเองของชาวมอแกนให้นักท่องเที่ยวได้รู้จัก ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว ในครั้งนี้มีตัวแทนเด็กและเยาวชนมอแกนเข้าร่วมประมาณ 26 คน (ช่วงบ่ายมีเพิ่มอีก 4 คน) ในจำนวนนี้มีคนที่เคยเข้าร่วมในกิจกรรมจุดประกายยุวมัคคุเทศก์และการอบรมยุวมัคคุเทศก์มอแกนในปีแรกประมาณ 5-6 คน และได้เข้ามาร่วมเป็นพี่เลี้ยงและเรียนรู้กับกิจกรรมจุดประกายยุวมัคคุเทศก์น้อยในครั้งนี้

กิจกรรมยุวมัคคุเทศก์น้อยมอแกนแบ่งเป็น 2 ช่วง โดยในช่วงเช้าประมาณ 08.30 น. เปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชน อายุระหว่าง 7-12 ปี ลงทะเบียนบริเวณศาลากระท่อมนิทรรศการ จากนั้น 09.00 น. ร่วมกิจกรรมนันทนาการเล่นเกม ร้องเพลงบริเวณชายหาดหน้าหมู่บ้าน เพื่อละลายพฤติกรรมและสร้างความพร้อมเพรียงและเริ่มดำเนินกิจกรรมตามแผนงาน โดยแบ่งเด็กเป็น 4 กลุ่ม กลุ่มละ 7-8 คน พร้อมตั้งชื่อกลุ่ม ดังรายละเอียด คือ

- กลุ่มที่ 1 เอกาน ได้แก่ ต่ำลิ่ง โอวัลติน กำเดือน เปียร์ กาหยู คมแพน แซ่ ลอปะ มีอุษาเป็นพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม
- กลุ่มที่ 2 ก่าละ ได้แก่ วันดี นี้อต ปอแป้ เดี่ยว ไมโล เกียว ทาย มีกิ่งแก้วเป็นพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม
- กลุ่มที่ 3 นูงะ ได้แก่ ยอย พรราว ขวด ป่าป่า พลอย สุรินทร์ ม่วง มีซาลิก้าเป็นพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม
- กลุ่มที่ 4 กอดาง ได้แก่ ก่อลาย ปูก โซติ โม่เม ป่อจิก วาติม มีเดือนและพลาเดชเป็นพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม



หลังจากแบ่งกลุ่มเด็กเรียบร้อยแล้ว โอกาสนี้ ดร.นฤมล อรุโณทัย ได้เป็นวิทยากรนำเข้ากิจกรรม "การระดมความคิด ค้นหาข้อดีและเรียนรู้จากกรณีปัญญา" เพื่อให้เด็กๆ ได้เรียนรู้การทำงานเป็นกลุ่ม ช่วยกันคิดเรื่องในหมู่บ้านที่อยากรู้ อยากรู้เสนอให้นักท่องเที่ยวได้รู้จักเกี่ยวกับหมู่บ้านมอแกนของตนเอง โดยให้เขียนลงในกระดาษฟลิปชาร์ตที่แต่ละกลุ่มได้รับแจก ช่วงแรกได้มีการกำหนดหัวข้อเพื่อให้เด็กๆ แต่ละกลุ่ม เข้าใจเรื่องราวที่จะถ่ายทอดได้ง่ายขึ้น เช่น เรื่องบ้านและเรือ เรื่องสมุนไพร เรื่องเครื่องดนตรีและเพลง เรื่องอาหาร เป็นต้น จากนั้นให้แต่ละกลุ่มช่วยกันนำเสนอเรื่องราวสิ่งที่ต้องการจะสื่อสารบอกเล่าให้นักท่องเที่ยว

ผลจากการช่วยกันระดมสมองช่วยคิด พบว่าเด็กแต่ละกลุ่มสามารถบอกเล่าเรื่องราวออกมาเป็นคำพูดได้ดี แต่ละคนได้แสดงศักยภาพของตนเองตามความถนัด เช่น วาดรูป ช่วยคิด ช่วยจด เป็นคนพูด นำเสนอ แม้ยังไม่ได้รายละเอียดแต่ละเรื่องชัดเจน และยังติดขัดปัญหาเรื่องการเขียนและการสื่อสารให้แก่ผู้ฟังเข้าใจ แต่เด็กๆ พยายามแก้ปัญหาด้วยการวาดรูป และเชื่อมโยงสิ่งต่างๆ ด้วยความเข้าใจตามภาษามอแกนซึ่งเป็นภาษาที่ตนเองมีความถนัดมากกว่า ทำให้ทีมพี่เลี้ยงสามารถเข้าใจสิ่งที่เด็กๆ ต้องการถ่ายทอดได้มากขึ้น





หลังจากนำเสนอจนครบทุกกลุ่มแล้วจึงมีการพักเบรกให้เด็กๆ ทานขนมและน้ำหวานเพื่อผ่อนคลาย และเข้าสู่กิจกรรมต่อไป โดยทางทีมพี่เลี้ยงให้แต่ละกลุ่มใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง (เวลา 10.30 น.- 11.30 น) แยกย้ายกันไปเก็บข้อมูลโดยการสอบถามจากผู้อาวุโส ครูภูมิปัญญาในหมู่บ้านและนำเสนอสิ่งที่ได้จากการค้นหาในช่วงบ่ายต่อไป

กลุ่มที่ 1 เอกาน ค้นคว้าเรื่องบ้านและเรือ

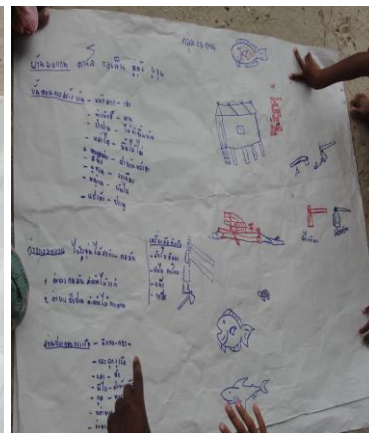
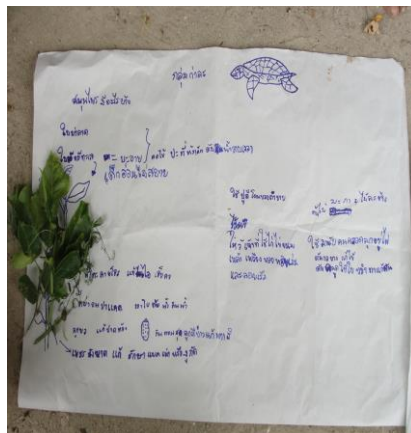
กลุ่มที่ 2 กาละ ค้นคว้าเรื่องสมุนไพร-ยารักษาโรค

กลุ่มที่ 3 บุงะ ค้นคว้าเรื่องเครื่องดนตรี-เพลง

กลุ่มที่ 4 กอดาง ค้นคว้าเรื่องอาหาร

เมื่อแยกย้ายกันไปเก็บข้อมูล กลุ่มพี่เลี้ยงได้ช่วยซักถามและสังเกตวิธีการเก็บข้อมูลของเด็กแต่ละกลุ่ม พบว่าส่วนใหญ่เด็กๆ ยังไม่ค่อยกล้าซักถามจากผู้ใหญ่เองโดยตรงต้องให้พี่เลี้ยงช่วยถาม ไม่รู้ว่าจะถามเกี่ยวกับอะไร ถามยังไง จากใคร ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่ทำให้เด็กแต่ละคนไม่ได้ฝึกถามเอง การรับข้อมูลทางตรงจากผู้ใหญ่ผู้เฒ่าจึงมีน้อย

ข้อจำกัดเรื่องการพูดและการเขียนภาษาไทยทำให้เด็กไม่กล้าถาม เพราะกลัวพูดผิด บางคนฟังเพียงอย่างเดียวโดยไม่จดบันทึก เพราะเขียนไม่เก่ง ทำให้ข้อมูลที่ได้รับการถ่ายทอดจากผู้ใหญ่สูญหายระหว่างการซักถามพูดคุย ต้องถามใหม่เมื่อจะจดบันทึกอีกครั้ง เนื้อหาบางส่วนจึงไม่เหมือนกับที่ได้รับคำตอบในตอนแรก แต่ได้รับการแก้ไขด้วยการให้เด็กๆ ถามเป็นภาษามอแกน เพราะเด็กจะเข้าใจได้ดีกว่า โดยเฉพาะการซักถามจากผู้อาวุโสที่อายุมากและสื่อสารภาษาไทยไม่ค่อยได้ ทำให้เด็กกล้าที่จะซักถามพูดคุยได้ตอบและนำสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาเขียนบันทึกหรือแปลเป็นภาษาไทยให้พี่เลี้ยงช่วยเรียบเรียงเป็นคำพูดที่เข้าใจง่ายขึ้น



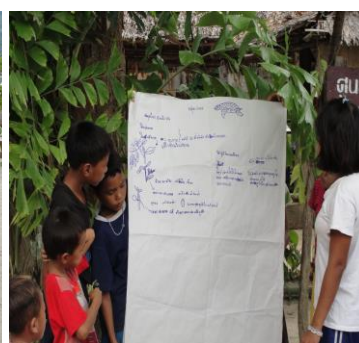
เวลาประมาณ 12.00 น.-13.00 น. พักทานอาหารกลางวันและให้เด็กๆ ได้ใช้เวลาในการเขียนบันทึกเพิ่มเติมข้อมูลของกลุ่มให้สมบูรณ์ จากนั้นประมาณ 13.30 น. เริ่มกิจกรรมนันทนาการในภาคบ่าย ด้วยกิจกรรมปรบมือเป็นจังหวะ ร้องเพลง เล่นเกม และให้เตรียมนำเสนอสิ่งที่ได้เรียนรู้จากโจทย์ของแต่ละกลุ่ม

กลุ่มที่ 1 เอกาน นำเสนอเรื่องบ้านและเรือ ได้รับข้อมูลจากจีเป็น

กลุ่มที่ 2 ก่าละ นำเสนอเรื่องสมุนไพร-ยารักษาโรค ได้รับข้อมูลจากเตน่อ แคนะะ ยี่เล้ง ดูน่ง มอกี้ และนาย

กลุ่มที่ 3 บงะ นำเสนอเรื่องเครื่องดนตรี-เพลง ได้รับข้อมูลจากดูน่ง

กลุ่มที่ 4 กอดาง นำเสนอเรื่องอาหาร ได้รับข้อมูลจากชปา



ข้อมูลที่เด็กแต่ละกลุ่มนำเสนอภายหลังจากที่แยกย้ายกันไปเก็บข้อมูลกับผู้อาวุโส ครูภูมิปัญญาในหมู่บ้านแล้วพบว่า ข้อมูลแต่ละส่วนที่ไม่ชัดเจนในช่วงเช้า มีความชัดเจนในรายละเอียดมากขึ้น เด็กทุกคนมีความตั้งใจในการรวบรวมข้อมูลในสิ่งที่ตนเองไม่รู้ เช่น การนำชนิดตัวอย่างพืชสมุนไพรที่มอแกนใช้รักษาโรคมาประกอบการอธิบาย การวาดภาพเครื่องดนตรี เครื่องมือและอุปกรณ์ต่างๆ ของมอแกน ทำให้พี่เลี้ยงและเพื่อนกลุ่มอื่นๆ เข้าใจการบอกเล่าเรื่องราวมากขึ้น อีกทั้งเด็กๆ และเพื่อนกลุ่มที่ไม่เคยรู้เรื่องราวในหมู่บ้านก็มีโอกาสได้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กัน เช่น เพลงมอแกน ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับชีวิตของสัตว์ในทะเล เด็กๆ ได้ร้องเพลงและรู้ความหมายของเพลง เรื่องการสร้างบ้าน สร้างเรือ อุปกรณ์ที่ใช้สร้างบ้านและเรือ ฯลฯ แม้ช่วงการนำเสนอผลงาน จะเห็นว่าเด็กหลายคนมีอาการเหนื่อย พุดผัดถูกไปบ้าง แต่ได้เห็นถึงความตั้งใจในการนำเสนอข้อมูลต่างๆ ที่ไปเก็บข้อมูลค้นคว้ามา หากมีระยะเวลาในการศึกษาเก็บข้อมูลมากกว่านี้ จะทำให้เด็กๆ ได้รับรู้ข้อมูลในหมู่บ้านของตนเองมากขึ้น ดังนั้นทีมพี่เลี้ยงในการอบรมจึงมีข้อเสนอแนะ ควรส่งเสริมด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนโดยผู้อาวุโสในหมู่บ้านเป็นคนสอนหรือให้เด็กได้ค้นคว้าเอง เพื่อให้เด็กๆ ได้มีเวลาและโอกาสในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว ได้ใช้เวลาว่างในการค้นหาสิ่งที่แสดงถึงตัวตน และวิถีวัฒนธรรมของตนเอง รวมถึงการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับป่า การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น จะทำให้เด็กเกิดความภาคภูมิใจและรู้สึกเป็นคนสำคัญในการมีส่วนร่วมภัยชุมชน

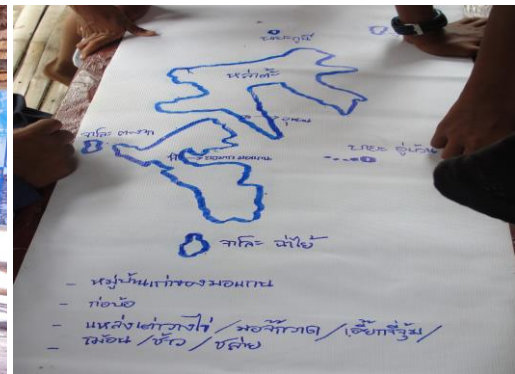
จากนั้นประมาณ 14.20 น. เป็นกิจกรรมเรียนรู้และฝึกปฏิบัติเป็นภาคพิเศษ โดยมีกลุ่มมอแกนพาเที่ยวเป็นวิทยากรประจำฐาน เด็กๆ จะได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติเป็นภาคพิเศษจริง ด้วยคำแนะนำจากภาคพิเศษมอแกนที่มีประสบการณ์ มีฐานการเรียนรู้ทั้งหมด 4 ฐาน คือ

1.ฐานกระท่อมนิทรรศการ มีสุทนต์และตะวัน เป็นวิทยากรประจำฐาน เด็กๆ ได้เรียนรู้ข้อมูลเกี่ยวกับตนเอง เรื่องเรือ ความสำคัญของเรือและขั้นตอนการทำเรือ ข้อมูลการกระจายตัวของกลุ่มชาวเลในประเทศไทย วิถีชีวิตของชาวเล เครื่องมือที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต และการตอบคำถามที่นักท่องเที่ยวมักถามชาวเลบ่อยๆ เมื่อเข้ามายังหมู่บ้าน การได้รู้จักตัวตน ที่มาของตนเอง วิถีชีวิต จะช่วยให้เด็กๆ มอแกนเข้าใจและภาคภูมิใจในการนำเสนอเรื่องราวของตนเองแก่นักท่องเที่ยวได้อย่างถูกต้อง

2.ฐานแผนที่ มีนาย เป็นวิทยากรประจำฐาน ฐานนี้เด็กๆ ได้เรียนรู้เกี่ยวกับสภาพภูมิประเทศของเกาะสุรินทร์ ที่ตั้งหมู่บ้าน ความสำคัญของหมู่เกาะต่างๆ กับชีวิตมอแกนและสิ่งมีชีวิตอื่นทั้งป่าและทะเล เช่น แหล่งวางไข่เต่า แหล่งเก็บหาหอย ได้เรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติอย่างเข้าใจ

3.ฐานหมู่บ้าน พี่เลี้ยงแต่ละกลุ่มเป็นนักท่องเที่ยวและให้เด็กๆ เป็นคนพาเที่ยวชม เล่าเรื่องราวของหมู่บ้านมอแกนด้วยตนเอง เป็นการเปิดโอกาสให้มัคคุเทศก์น้อยได้ฝึกฝนเชิฐชวนและตอบข้อซักถามจากนักท่องเที่ยว สร้างสัมพันธที่ดีกับผู้ที่มาเยี่ยมชมเยือนหมู่บ้าน เด็กๆ ได้ถ่ายทอดเรื่องราวโดยตรงกับนักท่องเที่ยว เช่น เรื่องบ้าน เรือ อาชีพ โรงเรียน สุขภาพ และของที่ระลึกจากมอแกน เป็นต้น

4.ฐานกำบาง มีญาติผู้ใหญ่ เป็นวิทยากรประจำฐาน ฐานนี้ช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรือกำบางซึ่งเปรียบเสมือนบ้านของมอแกน เด็กๆ ได้เรียนรู้ส่วนประกอบต่างๆ ของเรือ การสร้างเรือ ข้าวของเครื่องใช้และตำแหน่งการใช้ประโยชน์บนเรือ รวมถึงแลกเปลี่ยนซักถามสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับเรือมอแกนจากวิทยากร



เมื่อเด็กทั้ง 4 กลุ่ม ได้สับเปลี่ยนไปยังฐานต่างๆ ทั้ง 4 ฐานจนครบแล้ว พบว่า เด็กได้เรียนรู้ทักษะการนำเที่ยว การให้ความรู้และการเชิญชวนให้นักท่องเที่ยวไปเยี่ยมชมสถานที่ต่างๆ ของหมู่บ้านมอแกน แต่ละคนมุ่งมั่นในการจดจำ เรียนรู้และตั้งใจฝึกทดลองเป็นยุวมัคคุเทศก์อย่างมาก แม้บางคนจะรู้สึกไม่มั่นใจและเขินอายไปบ้างในช่วงที่ทดลองเป็นมัคคุเทศก์ ทว่าหากมีการฝึกให้เด็กได้ซักถาม พูดคุย แลกเปลี่ยน ได้ทำหน้าที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวด้วยประสบการณ์ตรงบ่อยครั้ง จะช่วยให้เด็กๆ กลุ่มนี้สามารถอธิบายวิถีวัฒนธรรมและน่านักท่องเที่ยวเยี่ยมชมหมู่บ้านได้แน่นอน

ปัญหาอุปสรรคในการจัดกิจกรรมครั้งนี้ ทีมพี่เลี้ยงมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาการอบรมและฝึกฝนมัคคุเทศก์น้อย และข้อจำกัดเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กบางส่วนที่เข้าร่วมกิจกรรมยังอายุน้อย ไม่ถนัดการเขียน

หรือพูดเชื่อมโยงเรื่องราวเพื่อจะสื่อสารออกมาเป็นภาษาไทยได้ชัดเจน ทำให้การฝึกฝนเป็นมัดคุเทศก์น้อย แต่ละกิจกรรมต้องอาศัยระยะเวลาในการเรียนรู้ ปรับตัว และให้เด็กๆ ได้ใช้ภาษาที่ตนเองถนัดในการฝึกฝน ช่วย รวมถึงให้ทีมมอแกนพาเที่ยว ผู้อาวุโสในชุมชนที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับหมู่บ้านและการท่องเที่ยว ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสอน ให้ความรู้และคำแนะนำแก่เด็ก ทีมพี่เลี้ยงพบว่ามีเด็กหลายคนที่จะสามารถพัฒนาตนเองเป็นมัดคุเทศก์น้อยมอแกนได้ เช่น เช้ โมเม ต่าลิ่ง นีอด ซึ่งทีมพี่เลี้ยงมีข้อเสนอแนะอยากให้หน่วยงานที่ทำงานอยู่ประจำกับมอแกนในพื้นที่ เข้ามาสนับสนุน ส่งเสริมการจัดกิจกรรมต่อเนื่อง จากการอบรมนี้เพื่อให้โอกาสแก่กลุ่มเด็กที่มีความสามารถ ได้รับการพัฒนาตนเองด้วยการฝึกฝนการพูด การเขียน การเก็บข้อมูลชุมชน และเป็นมัดคุเทศก์นำนักท่องเที่ยวเยี่ยมชมหมู่บ้านเองอย่างต่อเนื่อง อันจะเป็นการสร้างทักษะและความเคยชินให้กับเด็ก ค่อยๆ เรียนรู้ในการมีส่วนร่วมจัดการท่องเที่ยวชุมชนอย่างเข้าใจ จะทำให้เด็กมอแกนเกิดความภาคภูมิใจในวิถีวัฒนธรรมของตนเองและเรียนรู้ที่จะอยู่กับการเปลี่ยนแปลงได้อย่างยั่งยืน

กิจกรรมจุดประกายยุวมัดคุเทศก์น้อยมอแกน ครั้งที่ 3 จบลงด้วยรอยยิ้ม ความสุข และความอึดอึ้งของเด็กๆ



.....